

Spelen met bladmuziek

Deel 1

Noten leren lezen en spelen

Spelen met bladmuziek is een methode in drie delen voor het snel en verantwoord leren lezen en spelen van genoteerde muziek.

Spelen met bladmuziek 1

Noten leren lezen en spelen

Noten benoemen vanaf bladmuziek

Noten spelen vanaf bladmuziek

Toonafstanden herkennen vanaf bladmuziek

Spelen met bladmuziek 2

Toonladders leren lezen en spelen

Voortekens

Toonsoorten en toonladders met vingerzetting

Spelen met beide handen

Spelen met bladmuziek 3

Ritme leren lezen en spelen

Lengte van noten en rusten

Maten en maatsoorten

Ritmes lezen, herkennen en spelen

Spelen met bladmuziek 4

Akkoorden leren lezen en spelen

Basisprincipes van harmonie

Akkoorden en drieklanken

Cadensen

Elmtree and Waters

© Jacco Lamfers en Iebele Abel
© Elmtree and Waters Publishing

Eerste druk, maart 2021
Tweede druk, mei 2021

ISBN 9789079735228

Muziektechniek, muzieklessen, muziekonderwijs
NUR 668/667 Bladmuziek / Muziekinstrumenten en -techniek
BISAC MUS016000 MUSIC / Instruction & Study / Exercises
BISAC MUS023030 MUSIC / Musical Instruments / Piano & Keyboard

Vormgeving Studio Het Hogeland

Een uitgave van Elmtree and Waters Publishing Nederland
www.elmwaters.com

© 2021. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd,
opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm

Inleiding

Welkom bij het eerste deel van de serie *Spelen met bladmuziek*, een verantwoorde en effectieve methode om muziek te leren spelen met behulp van bladmuziek. De methode is geschikt voor jong en oud, autodidacten en leerlingen. Muziekdocenten kunnen deze inleiding lezen als didactische achtergrond. Zij kunnen jongere leerlingen de inleiding laten overslaan en direct beginnen met de oefeningen.

In dit boek besteden we volop aandacht aan het leren herkennen en spelen van noten op papier. Het doel is om de noten die je leest direct te kunnen spelen. Van bladmuziek spelen kun je zien als het ‘omzetten’ van een genoteerde noot naar een klinkende toon.

Je oefent op een toetseninstrument, zoals een piano, orgel of keyboard. Dit zijn uitstekende instrumenten om muziek te leren spelen. Met name keyboards en digitale piano's zijn betaalbaar en – mede door de opkomst van elektronische muziek – erg populair. Het toetsenbord (we noemen dit ook wel het klavier) van de piano geeft een duidelijk overzicht van alle noten. Bijna alles wat je door middel van deze methode leert, kun je ook gebruiken voor andere instrumenten.

De opbouw van de oefeningen is zorgvuldig samengesteld. Het is de bedoeling dat je – zo moeiteloos mogelijk – steeds een stap vooruit maakt.

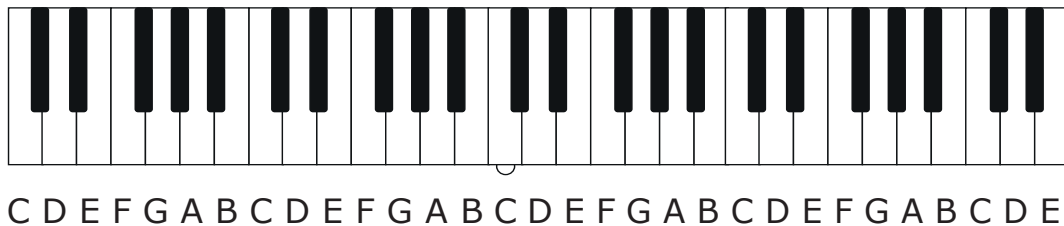
Stap voor stap

Je wilt natuurlijk zo snel mogelijk aan de slag. Wees gerust: al heel snel kun je noten lezen en spelen. Zo leg je de basis voor het spelen van alle mogelijke muziek. Bedenk tijdens het oefenen echter wel dat de oefeningen bedoeld zijn voor het lezen van de *toonhoogte* van de noten. Je hoeft nog niet ‘snel’ of ‘in de maat’ te kunnen spelen. Dat komt in de volgende twee delen aan de orde. Het is voor de oefeningen in dit boek juist belangrijk dat je ze rustig en met aandacht doet: noot voor noot. Neem de tijd voor alle oefeningen en je zult zien dat het steeds makkelijker wordt.

Je kunt niet alle oefeningen in één keer doen. Probeer de eerste dagen bijvoorbeeld te beginnen met een bladzijde per dag. Als dat goed lukt doe je twee bladzijden per dag. Je kunt – zeker in het begin – beter één bladzijde nauwkeurig oefenen, dan drie bladzijden ‘een beetje’. Als je in begin ruim de tijd neemt, zul je merken dat je daarna steeds sneller vooruitgaat.

Notennamen – witte toetsen

Je leert in dit eerste deel noten vanaf bladmuziek te benoemen met de letters A B C D E F G. Dit zijn de zeven ‘stamtonen’ die je op de piano herkent als de witte toetsen. Zoals je op de afbeelding ziet herhaalt het patroon A B C D E F G zich over het hele toetsenbord van de piano. Van links naar rechts op het toetsenbord worden de noten steeds ‘hoger’. Let op: voor een goede oriëntatie gebruiken we de *centrale C*, die ook wel ‘c1’ of de ‘c van het eerste octaaf’ wordt genoemd. Deze ligt bijna altijd bij het midden van het klavier.

Overzicht van een klavier met de notennamen die je leert in dit boek. De centrale C ligt bij het midden op het klavier en wordt hier aangegeven met een halve cirkel.

De zwarte toetsen hebben namen die zijn afgeleid van de witte toetsen. De zwarte toetsen hebben bijvoorbeeld namen als Es, Fis of Bes. Voordat je deze noten leert, is het belangrijk dat je eerst de stamtonen leert kennen. Daarom hebben we ervoor gekozen je in dit eerste deel door en door vertrouwd te maken met de noten A B C D E F G. Als je deze noten eenmaal goed kent, is het leren herkennen van alle andere noten een stuk makkelijker. Dat doen we in het tweede en derde deel.

Vorm van de noten – ritme

Noten hebben verschillende vormen. Deze vormen hebben te maken met de lengte van de noot. De opeenvolging van lengtes resulteert in een bepaald ritme.

Voorbeelden van een aantal verschillende vormen van noten.

Omdat dit eerste deel alleen gaat over toonhoogte, gebruiken we alleen de zogenaamde kwartnoot. In deel twee gaan we aan de slag met ritmes.

In dit boek gebruiken we alleen de kwartnoot.

De notenbalk

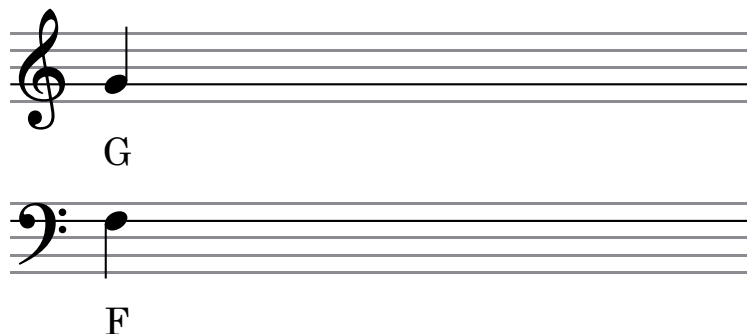
Noten worden genoteerd op notenbalken met vijf lijnen. Een noot op een notenbalk geeft een toonhoogte aan. De noot kan tussen de lijnen of door een lijn worden genoteerd.

Noten kunnen tussen of door de lijnen worden genoteerd.

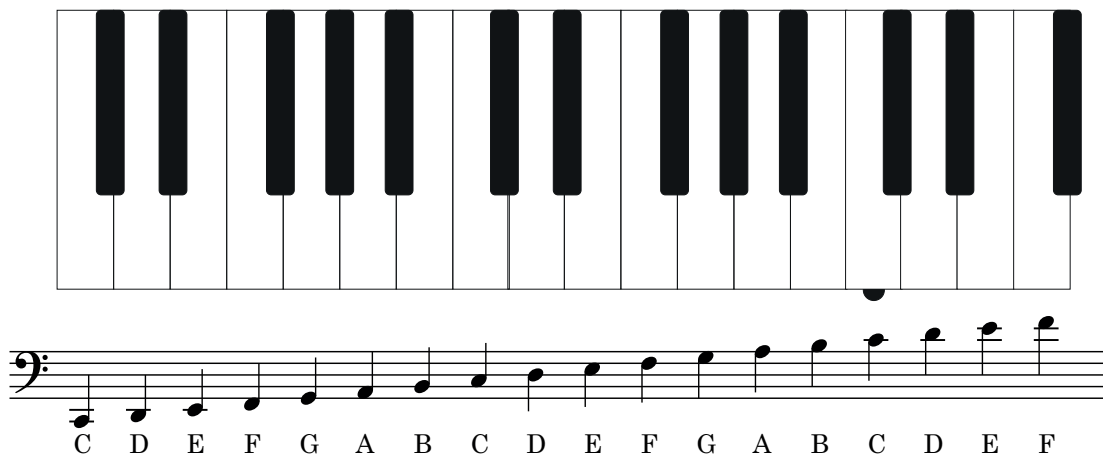
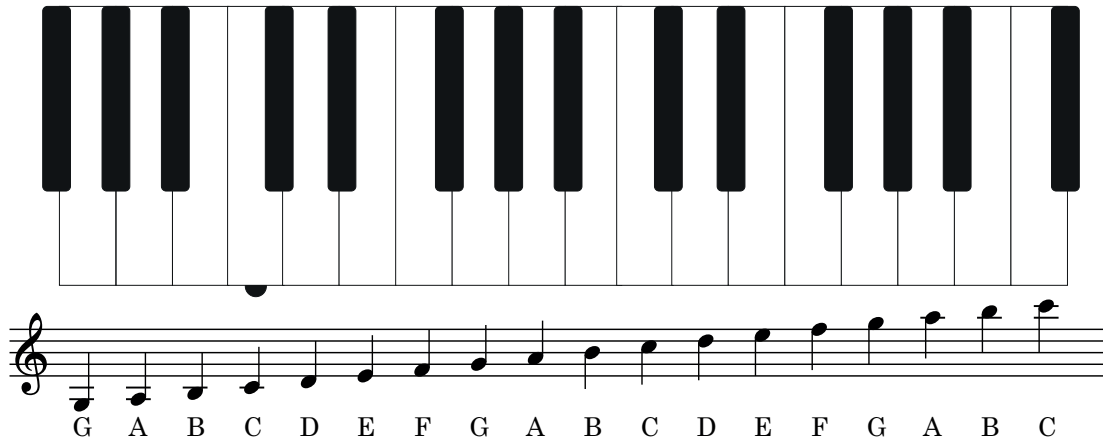
Waarschijnlijk is het noteren van noten op notenbalken ontstaan rond 1000 na Christus. Er werd in die tijd steeds meer gezongen in kerken, en men zocht een manier om liederen te noteren.

Er zijn verschillende soorten zangstemmen, van hoog tot laag. Voor hoge stemmen werd gaandeweg een andere verdeling van noten op de notenbalk gebruikt dan voor lage stemmen. Door middel van een zogenaamde 'sleutel' werd aangegeven hoe de noten op een notenbalk 'ontcijferd' konden worden naar toonhoogten. Zo ontstond de F-sleutel en de G-sleutel, die nog steeds gebruikt worden voor pianomuziek. Er bestaan ook andere sleutels, maar die gebruiken we niet in dit boek.

De G-sleutel (boven) en F-sleutel (onder) geven met een 'krul' aan welke noot je op de notenbalk moet lezen als een G of als een F. De 'G' is 5 tonen hoger dan de centrale C; de 'F' is 5 tonen lager dan de centrale C.

Zoals je op onderstaande afbeeldingen ziet, zijn noten met verschillende sleutels heel verschillend van elkaar.

Je leert in dit boek de noten en de corresponderende toetsen van beide sleutels. Merk op dat wanneer de noten niet meer passen op de vijf lijnen, er gebruik wordt gemaakt van zogenaamde ‘hulplijnen’.

Een bepaalde noot op de notenbalk is een heel andere toon met de F-sleutel dan met de G-sleutel. Je moet ze daarom apart van elkaar leren. Veel mensen vragen zich af waarom deze verschillen er zijn; het is toch veel makkelijker als je maar één sleutel hoeft te leren? Voor het antwoord op deze vraag moet je even terugdenken aan de zangstemmen. De noten die een mannenstem kan zingen passen goed in de F-sleutel. De noten die een vrouwenstem kan zingen passen goed in de G-sleutel. Voor zangers is het werken met sleutels dus een heel goed systeem. En zo is het ook voor de piano. De noten die het meest gespeeld worden op piano passen voor de lage noten het beste in de F-sleutel en voor de hoge noten het beste in de G-sleutel. Uiteindelijk is het tijdens het spelen makkelijker om met twee verschillende sleutels te werken.

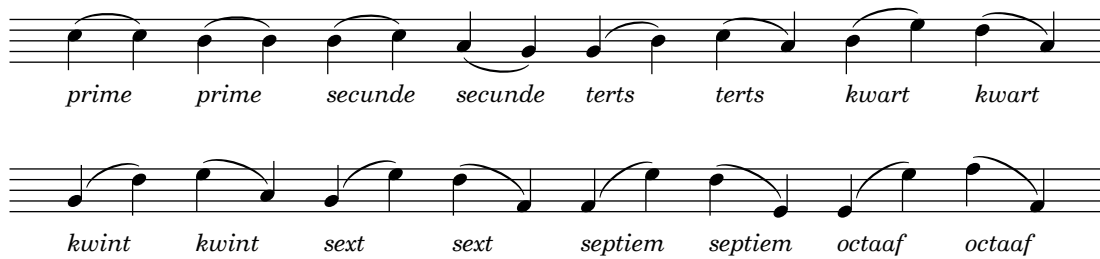
We behandelen in de oefeningen eerst de F-sleutel en dan de G-sleutel. Je zou misschien denken dat het goed is om tijdens het oefenen regelmatig van sleutel te wisselen, maar uit de praktijk blijkt dat bij het leren lezen van noten betere resultaten worden bereikt wanneer beide sleutels geheel apart van elkaar – en vooral na elkaar – worden bestudeerd. Dit is niet zo verwonderlijk wanneer je bedenkt dat de F-sleutel en de G-sleutel twee geheel verschillende ‘vertalingen’ zijn tussen noten en toonhoogten. Dit boek heeft daarom twee delen: de F-sleutel en dan de G-sleutel. Wanneer je aan het tweede deel begint, begin je dus echt ‘van voren af aan’. Laat je daardoor niet ontmoedigen: het feilloos kunnen lezen en spelen van beide sleutels is een eenmalige investering in tijd waarna vrijwel alle bladmuziek toegankelijk voor je wordt.

Toonafstanden

De afstand tussen de verschillende toonhoogten wordt ‘toonafstand’ of ‘interval’ genoemd. Hoe groter het verschil in hoogte tussen twee noten, hoe groter het interval. Het leren kennen van afstanden tussen noten kan je enorm helpen om muziek te leren lezen en te spelen. Daarom beginnen we er meteen al in het eerste deel van deze methode mee. De afstand tussen de noten wordt aangeduid met de volgende begrippen:

Prime	<i>De afstand ‘één’</i> ; dit is wat je hoort als je dezelfde noot twee keer speelt. Het is de afstand tussen dezelfde noot. In de moderne tijd zou deze afstand ‘0’ worden genoemd, maar in muziek is ‘prime’ nog steeds algemeen gebruik.
Secunde	<i>De afstand ‘twee’</i> ; de afstand tussen een noot en de volgende, hoger of lager.
Terts	<i>De afstand ‘drie’</i> : de afstand tussen een noot en de volgende, hoger of lager.
Kwart	<i>De afstand ‘vier’</i> : de afstand tussen een noot en de volgende, hoger of lager.
Kwint	<i>De afstand ‘vijf’</i> : de afstand tussen een noot en de volgende, hoger of lager.
Sext	<i>De afstand ‘zes’</i> : de afstand tussen een noot en de volgende, hoger of lager.
Septiem	<i>De afstand ‘zeven’</i> : de afstand tussen een noot en de volgende, hoger of lager.
Octaaf	<i>De afstand ‘acht’</i> : de afstand tussen een noot en de volgende, hoger of lager. Wanneer de afstand tussen twee noten een octaaf is, dan klinken ze hetzelfde, maar dan dubbel zo hoog of laag.

Inleiding

Voorbeelden van intervallen op een notenbalk. Intervallen geven de afstand tussen noten aan. Bij het leren van de intervallen let je op de afstand tussen de noten, niet op de hoogte van de noten. Zo is de afstand van een secunde altijd een halve lijn, een terts altijd een hele lijn, een kwart altijd anderhalve lijn, enzovoort.

Wanneer je begint met deze methode zijn intervallen misschien nog moeilijk te begrijpen. Tijdens de oefeningen worden intervallen vanzelf duidelijk.

Gebruik van de vingers

Het spreekt bijna vanzelf dat je op piano met twee handen en tien vingers speelt. Ook al wil je – en daar is niets mis mee – snel van start gaan, de formule voor succes is: stap voor stap! Daarom doen we in dit eerste deel een aantal dingen heel bewust (nog) niet. We gebruiken alleen de witte toetsten en we spelen niet met twee handen. We gebruiken zelfs niet al onze vingers. Maak je geen zorgen: in het tweede en derde deel speel je de zwarte toetsen, gebruik je twee handen en al je tien vingers – maar in dit eerste deel doe je dit nog niet.

Wat betreft het gebruik van je vingers adviseren we – alleen voor dit eerste deel – uitsluitend met één vinger per oefening te spelen. Wissel wel de vingers af waarmee je speelt. Zorg ervoor dat je alle vingers gebruikt. Wanneer je bijvoorbeeld voor een oefening de wijsvinger hebt gebruikt, gebruik je bij de volgende oefening je pink. Dit heeft verschillende redenen. Je zal door het spelen met één vinger de afstanden tussen de noten op een ruimtelijke manier leren kennen. De afstand tussen noten worden daardoor niet alleen hoorbaar, maar ook *voelbaar en zichtbaar*. Dit is heel anders dan wanneer je ‘handige vingerzettingen’ leert te spelen, die meer met het vloeiend spelen van doen hebben dan met het zuiver leren van noten en hun plaats op het klavier. Vingerzetting voor het vloeiend kunnen spelen komt vanaf het tweede deel uitgebreid aan de orde. De oefeningen in dit boek speel je steeds met één vinger en snelheid is daarbij niet belangrijk.

Hoewel het geen strikte regel is, wordt op de piano de linkerhand meestal gebruikt voor de lage noten en de rechterhand voor de hoge noten. Daarom adviseren we voor het eerste deel (de F-sleutel) de vingers van de linkerhand te gebruiken, en voor het tweede deel (de G-sleutel) de vingers van de rechterhand.

Oefening baart kunst

We oefenen in dit eerste deel geen liedjes of deuntjes - we oefenen alleen noten, noten en nog eens noten, of nog preciezer gezegd: toonhoogte. Dit is anders dan veel andere methoden waar je al snel liedjes en melodieën leert spelen. We hebben gemerkt dat voor studenten van alle leeftijden behoefte is aan het puur leren lezen en spelen van noten. Aan deze behoefte komt dit boek tegemoet. De volgende twee delen kun je gebruiken om je muziekkennis en spel verder uit te breiden, maar naar ons idee is het leren lezen en spelen van noten de allereerste stap. En dat is precies wat je dadelijk gaat doen.

Ons advies is: doe iedere oefening totdat je de oefening foutloos of bijna foutloos kunt spelen en ga dan door naar de volgende. Heb geen haast en geniet ervan.

Wist je dat de meeste musici het meeste plezier hebben in het doen van oefeningen? Precies *dat* is hun dagelijkse werk. Dus: ga ervoor, doe de oefeningen en wees niet te streng voor jezelf. Plezier in het spelen, daar gaat het om!

Opbouw van de oefeningen

Dit boek is opgedeeld drie delen. In de eerste twee delen komen de F-sleutel en de G-sleutel aan bod. Deze delen bestaan elk uit 25 oefeningen die telkens nieuwe noten introduceren. In het derde en laatste deel oefen je beide sleutels door elkaar en maak je kennis met noten die elkaar in beide sleutels overlappen. De gebruikte reeks noten staat steeds bovenaan de oefening in een schematische tekening.

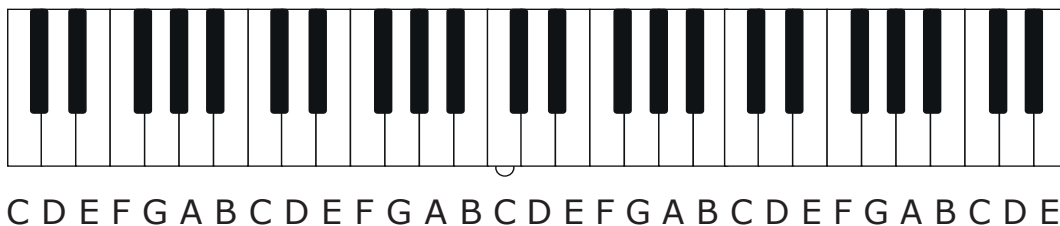
In het eerste en tweede deel (de F-sleutel en de G-sleutel) doorloopt iedere oefening vier stappen. We geven bij iedere stap een voorbeeld en een korte toelichting, zodat je goed begrijpt wat de bedoeling is.

Stap 1 – Benoem de ontbrekende notennamen

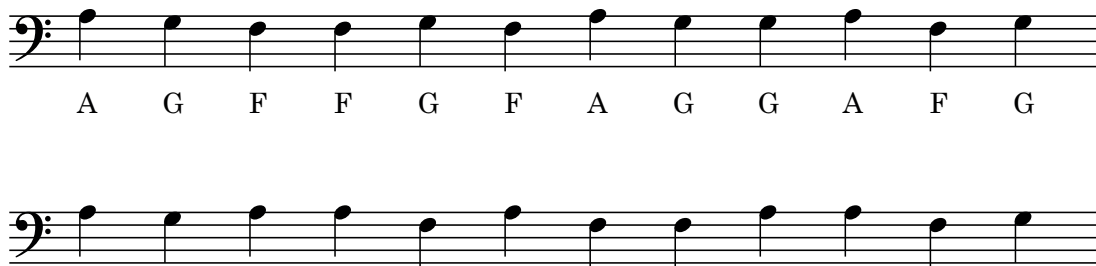
De eerste oefening bestaat uit een notenbalk met noten. Bij de eerste noten staat de notennaam vermeld. De rest van de noten benoem je zelf, het liefst hardop. De gedachte achter deze oefening is dat wanneer je de naam van de noot kunt benoemen, je deze gemakkelijker kunt vinden op de piano. Als je de namen van de noten moeiteloos kunt zeggen, ga je naar de volgende oefening.

Je kunt de witte toets altijd vinden door te kijken naar de positie ten opzichte van de zwarte toetsen. De D zit bijvoorbeeld altijd tussen het groepje van twee zwarte toetsen in, De B ligt bijvoorbeeld altijd rechts van de drie zwarte toetsen, de C altijd links van de twee zwarte toetsen, enzovoort.

De namen van de witte toetsen kun je altijd vinden door te kijken naar de zwarte toetsen.

Stap 2 – Speel de noot en zeg of zing de notennaam mee

...

Ook de tweede oefening bestaat uit een notenbalk met noten waarvan bij de eerste noten de notennaam staat vermeld. Je speelt op de piano de noten vanaf het begin en zegt of zingt de notennaam mee. De notennamen staan in het begin vermeld om je makkelijk op weg te helpen. Het is de bedoeling dat je ook de noten waar geen notennamen staan moeiteloos kunt spelen en benoemen.

Het hardop zeggen (of meezingen) van de noten terwijl je speelt zorgt ervoor dat je sneller de noten kunt onthouden. Wanneer er meer noten komen in de oefeningen, wordt de afstand tussen de noten ook groter. Daardoor kan het meezingen al snel te moeilijk worden. Ga in dat geval de noten hardop zeggen. Zing alleen als je dat leuk of makkelijk vindt. Voor het leren lezen van de noten maakt zeggen of zingen geen verschil.

Let erop dat het niet belangrijk is hoe snel je de noten speelt of zegt. Het gaat erom dat je de noten moeiteloos kunt lezen. Snelheid komt vanzelf. In het begin is het veel belangrijker dat je 'feilloos' leert lezen.

Stap 3 – Speel de noten

De derde oefening is een vervolg op de tweede. Hier speel je de noten zonder ze hardop te zeggen. In deze oefening leer je de noten te spelen zonder de naam erbij te zeggen; je zult merken dat je de naam van de noot nog wel zult 'denken' tijdens het spelen. Precies dat is de bedoeling.

Stap 4 – Benoem de afstand tussen de noten

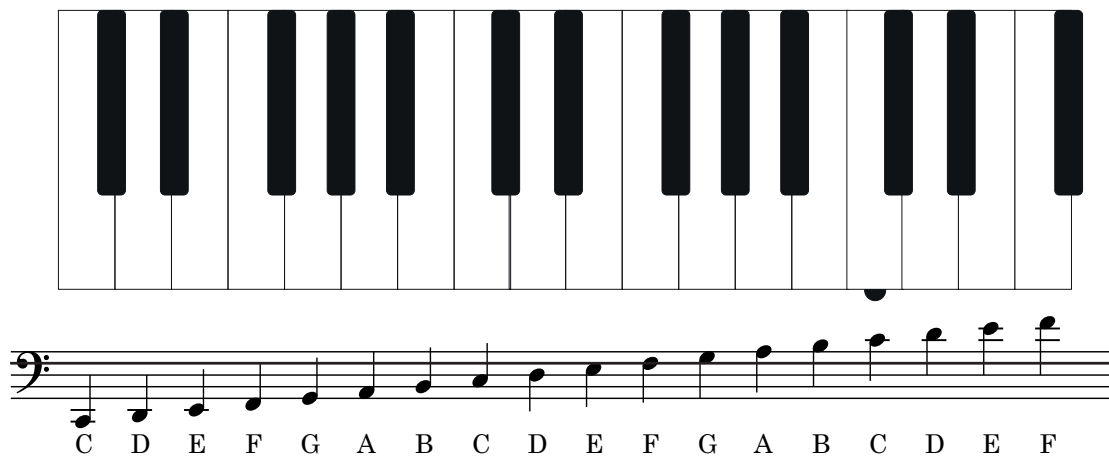
Tijdens de vierde oefening leer je de afstand tussen de noten (de intervallen) benoemen. Iedere nieuwe interval die je leert, noemen we onder de notenbalk met *schuine letters*. Een interval bestaat altijd uit twee noten. Om aan te geven welk interval we bedoelen, verbinden we de beide noten met een boogje. De bedoeling is dat je alle intervallen die worden aangegeven met een boogje kunt benoemen. Lukt dat niet? Ga dan terug in de oefeningen om te ontdekken wat de naam van het interval is.

Hoewel we vaak zien dat de oefeningen met intervallen worden overgeslagen, raden we aan ze toch te doen. De oefeningen met intervallen leggen een belangrijke basis voor je muzikale toekomst. Iedereen die met muziek bezig is, komt vroeg of laat met intervallen in aanraking. Zo is kennis van intervallen al in deel twee en drie van deze methode onontbeerlijk. Bovendien leer je veel sneller noten lezen als je ook de intervallen leert.

De F-Sleutel

Hieronder staan de noten in de F-Sleutel die je in het komende hoofdstuk gaat leren. Voordat je begint met de oefeningen, kijken we nog eens goed naar de positie van de centrale C, de notenbalk, de F-sleutel en het klavier.

De 'centrale C' ligt bij het midden van het klavier.
Deze staat aangegeven met een halve cirkel.
Speel deze noot.

De F-sleutel geeft de F aan die direct onder de 'centrale C' ligt.
Speel deze noot.

Als je op het klavier de F kunt vinden die met de F-sleutel op de notenbalk wordt aangegeven, ben je klaar om met de oefeningen op de volgende bladzijden te beginnen.

De noten G-A-B

1 - Benoem de ontbrekende notennamen.

G A B ...

2 - Speel de noot en zing of zeg de notennaam mee.

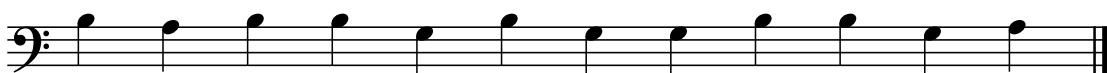
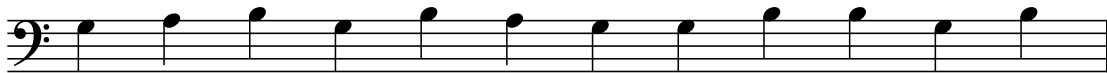
B A G G A G B A A B G A

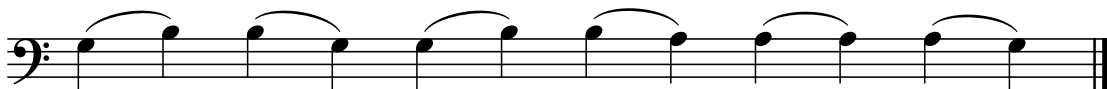
...

3 - Speel de noten.

4 - Benoem de afstand tussen twee noten.

terts   *terts*   ...

De noten A-B-C

1 - Benoem de ontbrekende notennamen.

A B C ...

2 - Speel de noot en zing of zeg de notennaam mee.

C B A A B A C B B C A B

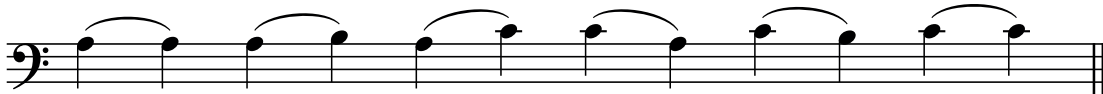
...

3 - Speel de noten.

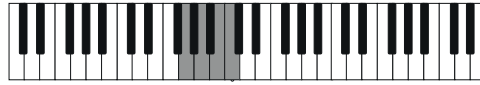
4 - Benoem de afstand tussen twee noten.

...

De noten G-A-B-C

1 - Benoem de ontbrekende notennamen.

G A B C ...

2 - Speel de noot en zing of zeg de notennaam mee.

C B A G B A C B G C G A

...

3 - Speel de noten.

4 - Benoem de afstand tussen twee noten.

kwart kwart ...

Einde van voorbeeld